

Nye øyestikkere observert i Østfold 2006

OVE BERGERSEN

Bergersen, O. 2006. Nye øyestikkere observert i Østfold 2006. *Natur i Østfold* 25 (1-2): 3-6.

To øyestikkerarter er observert for første gang i Østfold, stor blålibelle *Orthetrum cancellatum* og høstøyestikker *Aeshna mixta*. Disse første funn er h.h.v. fra utløpet av Berbyelva i Halden og fra Skipstadkilen på Asmaløy, Hvaler.

Ove Bergersen, Sollihagen 14, 1430 Ås. Tlf. 918 45 072.

Etter den gode og varme sommeren 2006 som varte langt ut i september er det påvist to nye øyestikkerarter for Østfold fylke. Både stor blålibelle *Orthetrum cancellatum* og høstøyestikker *Aeshna mixta* er arter som trolig har fløyet i områdene der tidligere, men som ikke er blitt registrert før i 2006. Eller det kan være følgene av global oppvarming som gir bedre livgrunnlag for mer varmekjære arter.

Beskrivelsen av artenes kjennetegn og utbredelse er i h.h.t Askew (1988) og Nilsen (1998), og for mer utførlig beskrivelse se disse.

Stor blålibelle *Orthetrum cancellatum* (L,1758)

Den første observasjonen av stor blålibelle *Orthetrum cancellatum* i Østfold. Det er første funn i nyere tid etter den har vært fraværende i mange år (Dolmen 1998). Det har vært lett etter arten flere ganger i sjøer med marin opprinnelse da med høy pH og skjellsedimenter. 10 individer ble observert ved utløpet av Berbyelva den 17. juni 2006 med GPS koordinater PL 42161 40615 WGS84, Berbyelva, Halden kommune, Østfold. Dette er art nr. 41 i denne kommunen som gir kommunen status som den mest artsrike øyestikkerkommunen i landet og ikke minst Østfold. Kanskje de må lage nytt kommunevåpen? Både nyklekket individer, kjønnsmodne hanner og parringshjul ble observert som viser tydelig at arten lever der og formerer seg. Arten ble fotografert og beskrivelse av arten er som følger:

Fig.1. Stor blålibelle (Orthetrum cancellatum), kjønnsmoden hann fra utløpet av Berbyelva, Halden 17. juni 2006. Foto: Ove Bergersen, Bioforsk.

Fig. 2. Stor blålibelle *Orthetrum cancellatum*, nyklekket individ fra utløpet av Berbyelva, Halden 17. juni 2006. Foto: Ove Bergersen, Bioforsk.

Kjennetegn: Øyne og forkroppen brune. Unge hanner og hunner lyse gulbrune med to smale sorte linjer langs oversiden av leddene. Eldre hanner har blåpudret bakkropp i sort spiss endestykke. Vingene er klare og har korte sorte vingeflekker i motsetning til den lignende arten liten blålibelle *O. coerulescens* som er helt blåpudret over hele kroppen og har brune lange vingeflekker. Øyestikkeren har 48-53mm lang bakkropp med vingespenn på 76-83mm.

Forekomst i Norge: Arten er sjelden i Norge. Arten er til nå påvist kun et par steder i nærheten av Arendal, Vest Agder.

Totalutbredelse: Vid utbredelse fra Danmark og sør Sverige kysten av Finland, sør England, østover innover i Russland ellers i hele Europa.

Biotop: Foretrekker solfylte åpne rene kalkrike sjøer med marine sedimenter, gjerne vegetasjonsfattig vegetasjon, ofte nær kysten i brakkvann.

Biologi: Flyr i fra slutten av mai til juli. Størst sjanse å påtreffe arten i slutten av juni. Larven utvikler seg i løpet av 2 år og overvintrer delvis nedgravet.

Trusler: Denne øyestikkerarten er rødlistevurdert til kritisk truet, CR, i Norge (Aagaard m.fl. 2006), men ikke truet i Europa.

Fig. 3. Høstøyenstikker *Aeshna mixta*, bildet viser en hann fra Skipstadkilen, Hvaler 15. september 2006. Legg merke til de skadete vingene på individet. De flyr så lenge de kan og orker. Foto: Morten Günther, Bioforsk.

Høstøyenstikker *Aeshna mixta* (Latreille 1805)

Etter flere turer til Berbyelva på sensommeren for å evt. finne en annen art som burde fly i samme området, nemlig høstøyenstikker *Aeshna mixta* ble det ikke gjort noen funn. Kun de vanlige høstlibelleartene *Sympetrum* ble observert. Flere individer av arten ble imidlertid observert av Morten Günther 15. september 2006 i Skipstadkilen, Asmaløy, Hvaler, Østfold. Koordinater: PL 1154 4730 WGS84.

Denne arten vil nok bli observert flere steder etter som vi får varmere klima med milde vintre og varme somre. Arten har kort larveutvikling og er avhengig av varme somre før den kan klekke på sensommeren. Arten ble fotografert og beskrivelse av arten er som følger:

Kjennetegn: Øyestikkeren er den minste av Aeshnidene. Bakkroppen er sort med blå og gule streker hos hannen. Hunnen er mørk med gulgrønne eller lys blågrønne tegninger i samme mønster. Begge kjønn har forkroppssider med sorte tverrstriper. Et viktig kjennetegn hos begge kjønn er et hvitgult T-formet merke på oversiden av andre bakkropsledd. Øyestikkeren er mindre og har 61-66 mm lang bakkropp, med vingefang på 82-85 mm.

Forekomst i Norge: En sørlig art, kjent fra ett område langs kysten av Sør-Norge: Risør Aust-Agder 2005 (Kjell Magne Olsen pers. medd.).

Totalutbredelse: Sør i England, sør i Skandinavia og en sentral utbredelse i hele Europa.

Biotop: Finnes i solfylte vegetasjonsrike og

Fig. 4. Høstøyenstikker *Aeshna mixta*, bildet viser en hann fra Skipstadkilen, Hvaler 15. september 2006. Foto: Morten Günther, Bioforsk.

næringsrike sjøer, kanaler og vannhull gjerne med tåkrør. Brakkvann nær kysten.

Biologi: Flyr på sensommeren i august til september. Larven utvikler seg i løpet av 3-4 mnd og avhenger av gode varme sommer måneder. 1

årlig syklus.

Trusler: Denne øyenstikkeren er sannsynligvis i ferd med å etablere seg i Norge og oppfyller derfor ikke krav til å bli rødlistet i Norge (se Kålås m.fl. 2006). Den er heller ikke truet i Europa.

Litteratur

Askew, R.R. 1988. *The Dragonflies of Europe*. Harley Books, Colchester. 291s.

Dolmen, D. 1998. *Orthetrum cancellatum* (L.) (Odonata) rediscovered in Norway. *Fauna norv. Ser. B. 45* (1-2): 114-115.

Kålås, J.A., Viken, Å. og Bakken, T. (red.). 2006. Norsk Rødliste 2006 – 2006 Norwegian Red List. Artsdatabanken, Norway. 416s.

Nielsen, O. F. 1998. *De danske guldsmede*. Apollo books, Stenstrup. 279s.

Aagaard, K., Dolmen, D., Andersen, T., Bongard, T., Kjærstad, G., & Solem, J. 2006. Døgnfluer, øyenstikkere, steinfluer og vårfluer.

Ephemeroptera, Odonata, Plecoptera, Trichoptera, s. 211-216 i: Kålås, J.A., Viken, Å. og Bakken, T. (red.). Norsk Rødliste 2006 – 2006 Norwegian Red List. Artsdatabanken, Norway. 416s.